

Zarys historii NSZZ „Solidarność” w Myszkowie w latach 1980-1990

Streszczenie

Działalność Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” w Myszkowie w latach 80-tych XX wieku jest przykładem determinacji wielu osób, którzy podejmowali próbę wywalczenia wolności osobistej w ustroju komunistycznym oraz wpływu na decyzje władz w gospodarce w tak małym ośrodku przemysłowym, gdzie warunki i możliwości działania były dużo skromniejsze niż w niedalekiej Częstochowie. I o wiele mniejsze niż w dużych miastach Polski, takich jak Gdańsk, Kraków, Warszawa czy Wrocław.

Summary

The activity of the Independent Self-Governing Trade Union “Solidarity” in Myszków in the 1980s is an example of the determination of many people who attempted to fight personal freedom in the communist system and to influence the decisions of the authorities in the economy in such a small industrial center where conditions and possibilities of action were much more modest than in nearby Częstochowa and in other big Polish cities such as Gdańsk, Kraków, Warszawa or Wrocław.

Słowa kluczowe: NSZZ „Solidarność”, Myszków, 1980-1990

Keywords: Independent Self-Governing Trade Union “Solidarity”, Myszków, 1980-1990

W artykule przedstawione są ustalenia dotyczące działalności Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” w Myszkowie na tle działania Związku w Regionie Częstochowa w latach 1980-1990. Uwzględniono także działalność związków pokrewnych, tworzących tzw. „ruch odnowy” po Sierpniu 1980 roku – NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”, NSZZ Indywidualnego Rzemiosła „Solidarność” i Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Funkcjonariuszy MO.

Historyk przystępując do opracowania tego tematu napotyka poważny problem – brak zachowanych dokumentów własnych „Solidarności” (poza kilkoma

wyjatkami) oraz duże spustoszenia (poczynione na początku 1990 roku) w zasobie archiwalnym Służby Bezpieczeństwa¹, która obserwowała działalność opozycyjną. Dlatego tak ważne są świadectwa osób uczestniczących w tamtych wydarzeniach. Korzystali z nich historycy, którzy dotychczas podejmowali ten temat – Kazimierz Miroszewski i Jarosław Durka².

W roku 1980 miasto Myszków liczyło 25,5 tys. mieszkańców, było drugim co do wielkości miastem w województwie częstochowskim i jednocześnie jego drugim ośrodkiem przemysłowym (15 191 osób zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej)³. Największymi zakładami były: Myszkowskie Zakłady Metalurgiczne „Mystal”⁴ (ok. 3,5 tys. pracowników), Myszkowska Fabryka Naczyń Emaliowanych „Światowit” (ok. 2,5 tys.), Myszkowskie Zakłady Papiernicze⁵ (ok. 1,5 tys.) i Zakłady Przemysłu Wełnianego „Wartex” (ok. 1,3 tys.). Należy także wspomnieć, że część Myszkowian dojeżdżała do pracy w województwie katowickim (ok. 1,5 tys. osób, m.in. do Huty „Katowice” w Dąbrowie Górniczej).

Przed Sierpniem

Represje władz komunistycznych po strajkach w czerwcu 1976 roku doprowadziły do utworzenia niezależnych organizacji opozycyjnych, których celem była pomoc poszkodowanym (Komitet Obrony Robotników) ale też i artykułowanie postulatów „demokratyzacji” ustroju PRL w oparciu o odmienne poglądy ideowe (Komitet Samoobrony Społecznej „KOR”, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela). W 1979 roku powstała Konfederacja Polski Niepodległej, która już otwarcie żądała niepodległości Polski.

Myszków wyróżniał się wtedy na tle regionu. W „Komunikacie KSS KOR” nr 21 (z 31 lipca 1978 roku)⁶ zamieszczono w dziale „Represje” informację z Myszkowa: „W końcu czerwca rewizja u współpracownika pisma „Robotnik”

1 Archiwalia SB są przechowywane w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach.

2 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach Warty. Zarys dziejów Myszkowa*. Myszków 2010, s. 324-347; J. Durka, D. Hyla, *9 września 1980 roku – pamiętny dzień w Myszkowskich Zakładach Metalurgicznych „Mystal”*, „Gazeta Myszkowska” 3 VI 2005, nr 22, s. 22; J. Durka, *Historia powstania parafii w Myszkowie-Mijaczowie*. W: *Język doświadczenia religijnego*, t. VI. Red. G. Cyran, E. Skorupska-Raczyńska. Gorzów Wielkopolski 2014, s. 325-341.

3 *Rocznik statystyczny województwa częstochowskiego 1981*. Częstochowa 1981, s. 25, 33.

4 Miały filię (W-4) w Poraju.

5 Podlegała im Fabryka Papieru w Częstochowie.

6 *Dokumenty Komitetu Obrony Robotników i Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR”*. Oprac. A. Jastrzębski. Warszawa-Londyn 1994, s. 274.

Jana Łaszka. Znajdującemu się na zwolnieniu lekarskim współpracownikowi „Robotnika” Ireneuszowi Maligłównie odmówiono wypłacenia zasiłku chorobowego. Obaj od pewnego czasu podlegają stałej inwigilacji MO i SB”. Czołowi działacze KSS „KOR” wspominają w relacjach, że Myszków był ważnym punktem kolportażu wydawnictw niezależnych, zwłaszcza „Robotnika”. Obaj współpracownicy KSS „KOR” byli zatrudnieni w myszkowskim oddziale w PKS-u, Ireneusz Maligłówna był kierowcą autobusu, a Jan Łaszek mechanikiem⁷.

W „Komunikatach KSS „KOR” informowano co jakiś czas o represjach jakie ich osiągały – o rewizjach i zatrzymaniach. W „Robotniku” publikowano teksty Łaszka – w nr 17 (z 17 czerwca 1978 roku) i nr 21-22 (z 25 września 1978 roku). Drugi artykuł pt. „Robotnicy wygrywają” poświęcony był jednemu z pracowników myszkowskiej Betoniarni (Zakładu Prefabrykacji Betonów). Zwolniony dyscyplinarnie z pracy zwrócił się o pomoc do Łaszka, a ten poradził mu by napisał do KSS „KOR”, a odpis pisma wysłał do Terenowej Komisji Odwoławczej. W ten sposób pracownik wygrał sprawę. Henryk Wujec wspomina, że do Myszkowa przekazywano z Warszawy kilkaset (ok. 300) egzemplarzy „Robotnika”, nie licząc innych tytułów⁸. Pytanie, ile z tego docierało do zwykłego czytelnika...

Jan Łaszek był Tajnym Współpracownikiem (TW) Służby Bezpieczeństwa⁹. Po utracie pracy szukał kontaktu z KSS „KOR”, wyjechał 3 grudnia 1977 roku do Warszawy, gdzie spotkał się z ks. Janem Zieją, który skierował go z kolei do Anieli Steinsbergowej. Ta zaś powiedziała mu, że pomoc zostanie mu udzielona po uprzednim sprawdzeniu jego rzeczywistej sytuacji na miejscu w Myszkowie. 15 grudnia 1977 roku odwiedziły go dwie wysłanniczki KSS „KOR”, które przeprowadziły z nim rozmowę, przekazały mu egzemplarze „Robotnika” (nr 4) i „Komunikatu KSS KOR” (nr 15). Następnego dnia Łaszek zgłosił się do Komendy Wojewódzkiej MO w Częstochowie i złożył funkcjonariuszowi tamtejszego Wydziału III szczegółową relację z wizyty oraz przekazał otrzymane wydawnictwa. Tak rozpoczął się kolejny etap jego współpracy z SB, początkowo

7 W. Rotarski, *Zanim nastala Solidarność w Częstochowie (3)*, „Gazeta Solidarna” 2014, nr 292, s. 8.

8 A. Paczkowski, A. Friszke, *Niepokorni. Rozmowy o Komitecie Obrony Robotników*. Kraków 2008, s. 331.

9 Jan Łaszek (1930-2002) został zarejestrowany 6 kwietnia 1975 r. jako TW „Bartek” pod nr XV-10/1368/75 przez KM MO w Dąbrowie Górniczej, 20 sierpnia 1975 r. zdjęty z ewidencji, ponownie został zarejestrowany 4 sierpnia 1978 r. jako TW „Odważny” pod nr CZ-2782 przez Wydział III KW MO w Częstochowie, 2 kwietnia 1981 r. zmiana pseudonimu na „Jagódka”, 15 listopada 1989 r. został zdjęty z ewidencji, Archiwum IPN (dalej AIPN) Ka 00208/1, t. 1, dziennik rejestracyjny, karta Mkr-2 z kartoteki odtworzeniowej Wydziału VI WUSW w Częstochowie.

(od 16 grudnia 1977 roku do 17 lipca 1978 roku) nierejestrowanej – w ramach tzw. Sprawy Operacyjnego Sprawdzenia (SOS) „Odważny”¹⁰, a od 4 sierpnia 1978 roku jako zarejestrowany TW „Odważny”. Łaszek zdawał szczegółowe sprawozdania z rozmów z warszawskimi działaczami KSS „KOR” (Jacek Kuroń, Henryk Wujec, Jan Lityński, małżeństwo Zofia i Zbigniew Romaszewscy), odwiedzał także Kazimierza Świtonia i Romana Kściuczka z Katowic, Piotra Woźniaka z Bytomia, Jerzego Grzebielucha z Łaz, Józefa Śreniowskiego z Łodzi i Mariannę Stryjewską z Częstochowy, torpedował próby podejmowane przez Kazimierza Świtonia i jego syna Jana powołania na terenie województwa częstochowskiego komitetów Wolnych Związków Zawodowych¹¹.

Ireneusz Maligłówa w marcu 1978 roku wysłał list do Jana Lityńskiego, w którym zgłosił chęć współpracy z KSS „KOR”, 9 kwietnia razem z Łaszkiem udali się razem do Warszawy, gdzie po raz pierwszy wspólnie rozmawiali z Jackiem Kuronem¹². Do tego grona dołączył Leopold Gondro, który w kwietniu 1978 roku odwiedził Jana Lityńskiego¹³. Wśród sygnatariuszy „Karty Praw Robotniczych”¹⁴ z lipca 1979 roku, stanowiącej w założeniach dokument programowy wszystkich niezależnych grup robotniczych w kraju, byli m. in. Jan Łaszek, Ireneusz Maligłówa oraz Edward Pytlarz (mechanik ze Ślęzan koło Lelowa).

Jedyną instytucją zachowującą niezależność w ustroju PRL był Kościół katolicki, dlatego celem działania władz komunistycznych było ciągle ograniczanie możliwości sprawowania kultu, nauczania religijnego i działalności duszpasterskiej Kościoła, czyli zaspokajania potrzeb duchowych Polaków w rozwijających się ośrodkach miejsko-przemysłowych, takich jak Myszków. Wobec stałego sprzeciwu władz biskupi patronowali licznym akcjom „nielegalnego” budowania kościołów¹⁵. Biskup częstochowski Stefan Bareła

10 AIPN Ka, sygn. 027/216, SOS „Odważny”.

11 Tamże; Komitet Pracowniczy Wolnych Związków Zawodowych powstał w lutym 1978 r. w Katowicach, w marcu 1980 r. Jan Świton został powołany na męża zaufania WZZ w Częstochowie.

12 Ireneusz Maligłówa (ur. 1947) był rozpracowywany przez SB w ramach SOS „Baza I” (AIPN Ka 027/212), od czerwca 1981 r. był pracownikiem Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w Częstochowie, członkiem Komisji Interwencji, przed 13 grudnia 1981 r. wyjechał do Kanady i pozostał na emigracji, przebywał m. in. w Holandii.

13 Leopold Gondro (ur. 1948) był rozpracowywany przez SB w ramach SOS „Technik”, AIPN Ka 027/213.

14 „Robotnik” 18 lipca 1979, nr 35, s. 1-2.

15 Najbardziej spektakularne działania miały miejsce w diecezji przemyskiej pod patronatem bpa Ignacego Tokarczuka, zob. A. Boniecki, *Budowa kościołów w diecezji przemyskiej*. Paryż 1979, liczne przedruki w „drugim obiegu”.

wysyłał księży (wikariuszy terenowych) z zadaniem adaptacji lub budowy „nielegalnego” budynku przeznaczonego na katechezę i odprawianie mszy św. Tak powstawały parafie i kościoły w Brudzowicach k. Siewierza (ks. Roman Bąbski), w Lindowie k. Krzepic (ks. Zygmunt Sroka), w dzielnicy Tysiąclecie w Częstochowie (ks. Józef Słomian) i w Rększowicach (ks. Stefan Jachimczak). W budowę angażowała się miejscowa społeczność, znosiła wytrwale szykany władz, a gdy trzeba było stawała przeciwko siłom milicji i SB, broniąc księży przed usunięciem, nie dopuszczając do rozbiórki budynków¹⁶. Bp Bareła wydzielił z myszkowskiej parafii św. Stanisława BM „nielegalne” wikariaty terenowe w dzielnicach Mijaczów oraz Światowit (Pohulanka). Istniejąca od lat na terenie Myszkowskich Zakładów Metalurgicznych „Mystal” kaplica w Mijaczowie (od 1960 roku odprawiano tam codzienną mszę św.) wymagała remontu i rozbudowy. Ks. Marian Kuzia, wikariusz terenowy od 1973 roku, przystąpił do prac nie zważając na brak zezwoleń. W grudniu 1980 roku bp Bareła erygował tam nową parafię. Budowa nowego kościoła była możliwa dopiero w 1989 roku¹⁷.

Wśród czynników mających wpływ na powstanie „Solidarności” wymienia się wybór Karola Wojtyły na papieża Jana Pawła II i jego pielgrzymkę do Ojczyzny¹⁸ (w dniach 4-6 czerwca 1979 roku był w Częstochowie). Dodałbym do tego program duszpasterski prymasa Stefana kardynała Wyszyńskiego, a przede wszystkim peregrynację Kopii Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Obraz Nawiedzenia od 29 sierpnia 1957 roku odwiedzał każdą diecezję, każdą parafię, prawie każdy dom w Polsce. Działo się to przy przeszkodach i szykanach władz, które posunęły się nawet do „aresztowania” Obrazu w 1966 roku. Mimo tego uroczystości Nawiedzenia gromadziły rzesze Polaków, budowały wspólnotę – nie tylko religijną. Można powiedzieć, że program prymasa Wyszyńskiego wypełnił się w całości, ostatnim etapem peregrynacji Obrazu była bowiem procesja z katedry częstochowskiej na Jasną Górę 12 października 1980 roku – w sześć tygodni po Sierpniu. Myszków przeżywał Nawiedzenie Obrazu 11 maja 1980 roku (parafia św. Stanisława BM, w obecności bpa Tadeusza Szwagrzyka), potem 21 maja (Światowit, w obecności bpa Stefana Bareły) i 8 czerwca (Mijaczów, w obecności bpa Bareły)¹⁹.

16 W. Rotarski, *Zanim nastąpiła Solidarność w Częstochowie (1)*, „Gazeta Solidarna” 2013, nr 288, s. 8; M. Mikołajczyk, *Władza ludowa a diecezja częstochowska*. Częstochowa 2000, s. 128-162.

17 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkim, *Po obu stronach Warszawy...*, s. 467; J. Durka, *Historia powstania parafii w Myszkowie-Mijaczowie...*, s. 338-339.

18 A. Friszke, *Rewolucja Solidarności 1980-1981*. Kraków 2014, s. 11.

19 S. Gębka, *Nawiedzenie Matki Bożej w diecezji częstochowskiej 1979-1980*. Częstochowa 2002, s. 256-257.

Znaczna podwyżka mięsa i wędlin 1 lipca 1980 roku spowodowała falę strajków w wielu rejonach kraju. W Myszkowie strajkowała 10 lipca pierwsza zmiana w Myszkowskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych „Światowit”, a w dniach 10-14 lipca strajkowano na Wydziale Zbrojarni Betoniarni (Zakładu Prefabrykacji Betonów). Załoga otrzymała podwyżkę od 900 do 1300 zł²⁰. Lipcowa fala strajków miała kulminację w Lublinie i Świdniku. 14 sierpnia zaczęła strajkować Stocznia Gdańska, potem Szczecin i całe Wybrzeże. Kiedy do strajku przyłączyły się zakłady Wrocławia i Górnego Śląska nastąpił przełom w rozmowach strajkujących z rządem. Porozumienia Komitetów Strajkowych zawarte w Szczecinie i Gdańsku dawały strajkującym – przede wszystkim – obietnicę podwyżek i prawo do tworzenia Niezależnych i Samorządnych Związków Zawodowych.

Działalność jawna 1980-1981

Jednak nie było wcale pewne czy ustępstwa władzy wywalczone przez strajkujących na Wybrzeżu będą obowiązywać także w innych rejonach kraju. Strajkowali nadal górnicy w Jastrzębiu-Zdroju i hutnicy w Hucie „Katowice”. Dopiero 11 września, w porozumieniu ze strajkującymi w Hucie „Katowice” władza przyznała, że Porozumienie Gdańskie obowiązuje na terenie całego kraju.

W Częstochowie strajkowano w dniach 1-4 września w Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym, w zakładach „Polgal”, „Transbud”, „Instal”, PKS oddział Osobowy, Kombinat Budowlany wydział Montażu. Strajkujący żądali zwiększenia płac, ale przede wszystkim tego, by umowy podpisane na Wybrzeżu obowiązywały także tutaj – by można było tworzyć Niezależne i Samorządne Związki Zawodowe²¹.

Podobne żądania wysuwali strajkujący w Myszkowie. W Myszkowskich Zakładach Metalurgicznych „Mystal” strajkowano w dniach 8-9 września. Uczestniczyło w nim, na terenie tak zwanej Nowej Huty, około trzech tysięcy osób, wybrano Komitet Strajkowy²², któremu przewodniczył Leopold Gondro. W strajku brała udział także załoga wydziału W-4 w Poraju, jej przedstawicielem

20 *Dokumenty Komitetu Obrony Robotników...*, s. 553.

21 W. Rotarski, *Strajki w Częstochowie, tworzenie Solidarności*, „Życie Częstochowskie”, 2-4 września 2005, nr 171 s. 6-7; W. Rotarski, *NSZZ „Solidarność” Region Częstochowa*. W: *NSZZ „Solidarność”*, t. 6 *Polska południowa*. Red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 828-829.

22 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkiem, *Po obu stronach Warszawy...*, s. 324; R. Bączyński, *34 lata temu też była niedziela...*, <http://gazetamyszkowska.pl/artukul/34-lata-temu-tez-byla-niedziela> [dostęp: 26 sierpnia 2017].

w Komitecie Strajkowym był Emil Prysak (z Choronia)²³. W drugim dniu strajku o godz. 14.00, na prośbę strajkujących robotników, mszę św. odprawił ksiądz Marian Kuzia. Jak pisał we wspomnieniach: „Postawiłem pytanie, dlaczego przyszli do mnie. Odpowiedzieli, że byli w parafii Św. Stanisława, ale księża odpowiedzieli im, że tej posługi spełnić nie mogą, gdyż mają pogrzeby i nie mają czasu. Postawiłem drugie pytanie, dlaczego chcą, by na terenie zakładu była odprawiona Msza św. Jeden z młodych ludzi powiedział: >Jeżeli nam Matka Boża nie pomoże, to nikt nam nie pomoże<”²⁴. Po zakończeniu mszy św. doszło do porozumienia pomiędzy Komitetem Strajkowym i dyrektorem Zdzisławem Stachurą. W dniach 10-12 września strajkowano w Myszkowskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych „Światowit”. Przewodniczącym Komitetu Strajkowego został Edward Marek²⁵. Zgłoszono 294 postulatów, z których większość miała być zrealizowana przez kierownictwo zakładu. Efektem strajku był wybór nowej rady zakładowej²⁶.

Powstające w regionie Komitety Robotnicze (Założycielskie) NSZZ (od 17 września jako NSZZ „Solidarność”) rejestrowały się początkowo w Międzyzakładowym Komitecie Założycielskim w Hucie „Katowice”. Związkowcy z Częstochowy dążyli do samodzielności, 28 września powołali Regionalny Komitet Założycielski z przewodniczącym Zdzisławem Bojarskim, przywódcą strajku w MPK²⁷. Na zebranie to nie został zaproszony nikt spoza Częstochowy, obecny tam Jan Łaszek, jak mniemam, miał własne zadania. Do czasu wyborów regionalnych skład Prezydium RKZ, choć ulegał zmianie, nie został poszerzony o związkowców spoza Częstochowy.

Organizacje zakładowe NSZZ „Solidarność” powstały prawie we wszystkich myszkowskich zakładach pracy. W Myszkowskich Zakładach Metalurgicznych „Mystal” przewodniczącym Komisji Zakładowej został Leopold Gondro, w jej

23 Emil Prysak (ur. 1950) w 1981 r. był delegatem na I Walne Zebranie Delegatów Regionu Częstochowa, członkiem KPN, współpracował ze Stefanem Jabłońskim z Poraja. W styczniu 1989 r. był członkiem Komitetu Strajkowego „Mystalu”, potem współtworzył NSZZ „Solidarność” w Zakładzie Jedwabniczo-Dekoracyjnym „Dekpol” w Poraju, został tam wybrany przewodniczącym Komisji Zakładowej, był także członkiem Komitetu Obywatelskiego w Poraju. W roku 2015 został uhonorowany Krzyżem Wolności i Solidarności, E. Prysak, *Życiorys*, 8 stycznia 2015, mps w posiadaniu autora.

24 J. Durka, *Historia powstania parafii w Myszkowie-Mijaczowie...*, s. 335-337.

25 Edward Marek (ur. 1920) był rozpracowywany przez SB w ramach SOS „Zgoda”, AIPN Ka 027/440.

26 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach Warty...*, s. 324.

27 Protokół ze spotkania przedstawicieli Zakładowych Komitetów Założycielskich NSZZ (Komitetów Robotniczych) regionu częstochowskiego, jakie odbyło się 28 września 1980, rkps w posiadaniu autora.

składzie byli m.in. Ryszard Gruszka, Andrzej Monica, Andrzej Szarwaryn, Kazimierz Świniarski (sekretarz KZ) oraz Emil Prysak (z W-4 w Poraju). W Myszkowskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych „Światowit” powstał Komitet Założycielski, który tworzyli: Edward Marek, Ryszard Niewiadomski, Stefan Jakubiec i Ewa Hepner. W wyniku konfliktu w zakładzie i po niezyskaniu wotum zaufania Komitet ustąpił, w skład nowego wybrano: Zbigniewa Sołtysiaka, Szymona Morawskiego, Danielę Białą i Edwarda Kolarskiego. Przewodniczącym KZ został Zbigniew Sołtysiak, a Szymon Morawski wiceprzewodniczącym. Natomiast w Myszkowskich Zakładach Papierniczych na czele Komisji Zakładowej stanął Bogusław Samborski. W marcu 1981 roku większość (67-98 %) czynnych pracowników należała do Związku. Tylko w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego całość załogi, a w Myszkowskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych „Światowit” połowa pozostała w związku branżowym²⁸. Pod koniec 1980 roku powołano Komisję Koordynacyjną z Kazimierzem Świniarskim na czele, która skupiała organizacje zakładowe Myszkowa. W swoich działaniach Komisja respektowała decyzje zarówno MKZ Katowice jak i RKZ Częstochowa²⁹. Związkowcy „Solidarności” organizowali strajki ostrzegacze w obronie wolnych sobót (10 i 24 stycznia 1981 roku), brali udział w ogólnopolskim strajku ostrzegawczym 27 marca, po pobiciu działaczy związkowych w Bydgoszczy.

W czerwcu 1981 roku zadecydowano ostatecznie o kształcie Regionu Częstochowa. Obejmował teraz prawie całe województwo częstochowskie – bez zakładów z Lublińca, które wybrały MKZ Katowice, ale łącznie z zakładami z Radomska (z województwa piotrkowskiego), które przystąpiły do Regionu. Myszków był podzielony, część zakładów (m.in. Myszkowska Fabryka Naczyń Emaliowanych „Światowit” i Zakłady Przemysłu Welnianego „Wartex”) pozostały przy MKZ Katowice, część wybrała Częstochowę (m.in. Myszkowskie Zakłady Metalurgiczne „Mystal” i Myszkowskie Zakłady Papiernicze). Delegatami na I Walne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” Województwa Katowickiego (potem przyjęto nazwę: Region Śląsko-Dąbrowski) zostali wybrani: Ryszard Biały i Leon Listwan ze „Światowita” oraz Edward Słabosz z „Wartexu”³⁰.

28 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkim, *Po obu stronach Warty...*, s. 324-325; E. Prysak, *Życiorys...*; R. Bączyński, *34 lata temu...*

29 Protokół z zebrania Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” miasta Myszkowa odbytego w dniu 7 stycznia 1981 r., rkps w posiadaniu autora.

30 Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność” w Katowicach, Z. 46, Materiały na I Walne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” Województwa Katowickiego, Lista delegatów na Walne Zebranie Regionu (materiał udostępniony przez Jarosława Neję).

Delegatami na I Walne Zebranie Delegatów Regionu Częstochowa byli m.in. Ryszard Gruszka, Emil Prysak, Andrzej Szarwaryn i Kazimierz Świniarski z „Mystalu” oraz Bogusław Samborski z Zakładów Papierniczych. I WZD Regionu Częstochowa rozpoczęło obrady 12 czerwca, w wyborach na przewodniczącego Zarządu Regionu Kazimierz Świniarski konkurował z dotychczasowym przewodniczącym RKZ Zbigniewem Kokotem (uzyskał 137 głosów przeciwko 297). Do Zarządu Regionu wybrano z Myszkowa: Ryszarda Gruszkę, Andrzeja Szarwaryna i Bogusława Samborskiego. Wśród delegatów na Krajowy Zjazd Delegatów w Gdańsku nie było przedstawiciela Myszkowa, delegatami zostali wybrani: Bogumił Gospodarek z Zakładów „Polmo” w Praszce oraz dwóch związkowców z Radomska. Także nikt z Myszkowian nie znalazł się w gronie Prezydium Zarządu Regionu (tu także był Bogumił Gospodarek). Kazimierz Świniarski został szefem Biura Terenowego ZR w Myszkowie (grupował 12 zakładów miasta), nadal też przewodniczył Komisji Koordynacyjnej³¹.

W lipcu okazało się, że wprowadzenie reglamentacji produktów pierwszej potrzeby nie poprawiło sytuacji w zaopatrzeniu. W tym miesiącu brakowało 25 % przydziału mięsa na kartki. Związkowcy mieli świadomość, że „coraz dotkliwiej odczuwane upokorzenie, zmęczenie i zniecierpliwienie ludzi” może prowadzić do niekontrolowanego wybuchu niezadowolenia społecznego. Po zapowiedzi o dalszym zmniejszeniu przydziałów mięsa Zarząd Regionu w Częstochowie wezwał związkowców do niepobierania kartek na sierpień. Według źródeł partyjnych, w większości zakładów regionu pracownicy nie odebrali kartek lub zwrócili już pobrane. 4 sierpnia, na wezwanie Zarządu Regionu Częstochowa, przeprowadzono godzinny strajk ostrzegawczy w Myszkowskich Zakładach Metalurgicznych „Mystal”, Zakładach Przemysłu Wełnianego „Wartex” oraz Myszkowskich Zakładach Papierniczych, z wyjątkiem wydziałów o ruchu ciągłym. Natomiast 7 sierpnia, na wezwanie Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego, strajk ostrzegawczy w Myszkowskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych „Światowit” i PKS. Kolejny, ogólnopolski strajk ostrzegawczy miał miejsce 28 października. Strajkowało sześć spośród 36 zakładów, pracę przerwało 60% załóg³².

Uroczystości poświęcenia sztandarów organizacji zakładowych, organizowane w 1981 roku przez działaczy „Solidarności” były ważnymi wydarzeniami nie tylko związkowców, ale i całej społeczności, miały bogatą oprawę, były

31 W. Rotarski, *NSZZ „Solidarność” Region Częstochowa...*, s. 841-842, 849.

32 Tamże, s. 846; K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach Warty...*, s. 326.

manifestacjami przywiązania do wiary katolickiej. W Częstochowie na Jasnej Górze bp Franciszek Musiel poświęcił 30 sierpnia sztandar Huty im. Bieruta (ojcem chrzestnym był Daniel Olbrychski), a 18 października został tam poświęcony sztandar kolejowej „Solidarności”, matką chrzestną była Anna Walentynowicz. W Praszce 1 maja ks. proboszcz Błażej Kawalec poświęcił sztandar Zakładów „Polmo” w kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. W Radomsku na stadionie sportowym bp Franciszek Musiel poświęcił 25 października sztandar Zakładów Przemysłowych „Komuna Paryska”³³. W Myszkowie ks. Marian Kuzia święcił 10 maja w kościele pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Mijaczowie sztandar Myszkowskich Zakładów Metalurgicznych „Mystal”, 6 września bp Franciszek Musiel poświęcił sztandar myszkowskiego oddziału PKS, a 27 września bp Miłosław Kołodziejczyk sztandar Myszkowskiej Fabryki Naczyń Emaliowanych „Światowit”³⁴.

We wrześniu 1981 roku zakupiono i zawieszono w myszkowskich szkołach 20 krzyży, była to inicjatywa rodziców członków Związku oraz działaczy „Solidarności” oświaty z przewodniczącym Międzyzakładowej Komisji Janem Bleharczykiem³⁵. Jednym z postulatów Komitetu Robotniczego Myszkowskich Zakładów „Mystal” z września 1980 roku było nieodpłatne przekazanie przyzakładowej kaplicy wraz z przyległym placem dla Kościoła. Jeszcze przed 13 grudnia 1981 roku dzięki pomocy działaczy „Solidarności” uzyskano zgodę na zakup terenu wokół kaplicy, niestety nie zdążono jej sfinalizować³⁶.

Omawiając działalność myszkowskich działaczy „Solidarności” nie należy zapominać o Czesławie Świerczyńskim, który dojeżdżał do pracy w Hucie „Katowice”. Jesienią 1980 roku został on redaktorem „Wolnego Związkowca”, a od kwietnia 1981 roku dziennika MKZ Katowice pt. „Wiadomości Katowickie”. Był jednym z inicjatorów budowy Pomnika Dziecka Nienarodzonego w Katowicach, 21 maja został przewodniczącym Komitetu Budowy Pomnika, działającego pod patronatem MKZ Katowice. Przed grudniem zdążono jedynie ogłosić konkurs na projekt Pomnika, który miał stanąć przy klasztorze OO. Franciszkanów w Katowicach-Panewnikach³⁷.

33 W. Rotarski, *NSZZ „Solidarność” Region Częstochowa...*, s. 846-847.

34 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach Warszawy...*, s. 324-325.

35 Tamże, s. 326; relacja Jana Bleharczyka z 19 stycznia 2017 r.

36 J. Durka, *Historia powstania parafii w Myszkowie-Mijaczowie...*, s. 338.

37 Czesław Świerczyński (ur. 1946) do 1979 r. był nauczycielem w Zespole Szkół Zawodowych nr 1 w Myszkowie, potem dyrektorem Zakładowego Centrum Kulturalno-Oświatowego przy Hucie „Katowice”. Po wyjściu z obozu z internowania został zwolniony z pracy, był m.in. katechetą w Sokolni-

Niezależne związki rolników zakładał od końca września 1980 roku Józef Lamch, rolnik ze wsi Tomiszowice (koło Niegowej), członek Stowarzyszenia „Pax”. 21 września w domu Lamcha powstał tymczasowy komitet złożony z jego synów – Leona i Kazimierza oraz Kazimierza Szczygła. W grudniu Józef Lamch został prezesem Wojewódzkiego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność Wiejska”. Konkurencyjny związek – NSZZ „Solidarność Chłopska” tworzył od listopada 1980 roku Sylwester Bagiński, rolnik z Częstochowy. Po połączeniu w marcu 1981 roku obu związków w NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność” Bagiński został przewodniczącym Regionalnego Komitetu Założycielskiego. W roku 1981 trwały wybory w regionie, do grudnia zostały zakończone tylko w 10 gminach. W gronie myszkowskich działaczy związkowych byli m.in.: Ryszard Cisowski (ogrodnik) i Jan Łaszek³⁸.

„Solidarność” wśród rzemieślników tworzył Tadeusz Soluch, właściciel częstochowskiego zakładu produkcyjnego w branży elektromechanicznej. 26 kwietnia 1981 roku został przewodniczącym Tymczasowego Komitetu Założycielskiego NSZZ Indywidualnego Rzemiosła „Solidarność” w Częstochowie. Doprowadził do powstania Komitetu Założycielskiego w Myszkowie. Na odbywającym się 10 czerwca zebraniu w siedzibie Cechu Rzemiosł Różnych (uczestniczyło w nim 15 osób z Myszkowa, Poraja, Żarek i Koziegłów), wybrano Tymczasowy Zarząd Komitetu Założycielskiego w składzie: przewodniczący Eugeniusz Mazanek (właściciel zakładu krawieckiego), zastępca przew. Feliks Kwokowski (z Poraja), Mieczysław Lipiński, Stanisław Mesjasz i Bogusław Cygankiewicz. 6 października na zebraniu w Domu Kultury dokonano wyboru władz myszkowskiej Delegatury Związku, liczącej 150 członków. Eugeniusz Mazanek został przewodniczącym, w składzie Zarządu byli także: Bogusław Cygankiewicz, Feliks Kwokowski, Tadeusz Gradek, Janina Lampa, Mieczysław Grabowski (z Pradeł), Zbigniew Nowakowski i Kazimierz Opiła (obaj z Żarek), Jan Matyja (z Koziegłów), Czesław Sobociński i Piotr Trepka (obaj z Włodowic). Wybrano także delegatów na Zjazd Regionalny oraz Komisję Rewizyjną, której przewodniczącym został Stanisław Stępień. Regionalny Walny Zjazd Delegatów Regionu Częstochowskiego, który zebrał się 28 listopada w Domu Rzemiosła w Częstochowie wybrał Zarząd Regionu z przewodniczącym Tadeuszem Soluchem. Feliks Kwokowski, który z nim konkurował uzyskał 11 głosów (przeciwko 41). Do Zarządu Regionu

kach i Zawierciu, od 1990 r. ponownie pracował w oświacie, był przewodniczącym Akcji Katolickiej w Myszkowie. W roku 2012 został uhonorowany Krzyżem Wolności i Solidarności, K. Wilczok, *Międzypokoleńowy Komitet Założycielski Katowice NSZZ „Solidarność” w otoczeniu społeczno-kulturowym regionu (1980-1981)*, „Szkice Archiwalno-Historyczne” 2013, nr 10, s. 161-164.

38 W. Rotarski, *NSZZ „Solidarność” Region Częstochowa...*, s. 831, 850.

zostali wybrani z Myszkowa: Feliks Kwokowski i Bogusław Cygankiewicz, obaj zostali także delegatami na Krajowy Zjazd Delegatów w Krakowie (3-6 grudnia), a Jan Kolewiński wszedł w skład Komisji Rewizyjnej³⁹.

Zmiany po Sierpniu 1980 roku miały wpływ także na środowisko szeregowych funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, który nie chcieli być „zbrojnym ramieniem partii”, woleli być częścią odpolitycznionej służby publicznej. Dodatkowo, po wydarzeniach w Bydgoszczy i Otwocku narastało wśród nich przekonanie, że kierownictwo resortu spraw wewnętrznych nie zamierza podejmować działań w obronie milicjantów. Ruch związkowy funkcjonariuszy MO zapoczątkowany został 20 maja 1981 roku na zebraniu przedstawicieli jednostek garnizonu katowickiego w V Komisariacie MO w Katowicach-Szopienicach. 26 maja powstał w Warszawie Tymczasowy Komitet Założycielskiego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy MO. 1 czerwca w Warszawie na zjeździe delegatów z 39 garnizonów powołano Ogólnopolski Komitet Założycielski NSZZFMO, któremu przewodniczył por. Wiktor Mikusiński z Warszawy. Tego samego dnia w Katowicach odbył się podobny zjazd delegatów z jednostek MO Polski południowej, w którym udział wzięli dwaj delegaci Komisariatu w Myszkowie: st. sierż. Stanisław Bareła i st. sierż. Więcesław Mikołajczyk. Sierżant Mikołajczyk udał się 9 czerwca na drugi zjazd w Warszawie, gdzie został dokooptowany do Prezydium Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego jako przedstawiciel garnizonu i był jednym z sygnatariuszy wniosków do sądu o rejestrację Związku z 10 i 23 czerwca, po czym działalność organizacyjna zakończyła się. Kierownictwo resortu odpowiedziało na te inicjatywy represjami, wprowadzono zakaz działalności związkowej funkcjonariuszy. Nie pomogło związkowcom poparcie NSZZ „Solidarność” okazane m.in. na I Krajowym Zjeździe Delegatów w Gdańsku. Do grudnia zwolniono ponad 100 milicyjnych działaczy związkowych. W Częstochowie ważną postacią był dyżurny komisariatu kolejowego, st. sierż. Lucjan Gajda. Korzystając z odrębnej sieci łączności kolejowej, przekazywał do innych jednostek MO komunikaty i ulotki OKZ ZZFM, czynił to również po wprowadzeniu zakazu działalności związkowej. Został zwolniony ze służby w lipcu 1981 roku, jako jedyny represjonowany funkcjonariusz garnizonu częstochowskiego⁴⁰.

39 Tamże, s. 850-851; Protokół z zebrania Komitetu Założycielskiego NSZZ Rzemiosła „Solidarność” w Myszkowie, [10 czerwca 1981]; Protokół z zebrania sprawozdawczo-wyborczego NSZZ „Solidarność” Indywidualnego Rzemiosła w Myszkowie, 6 października 1981; Protokół Regionalnego Walnego I Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” w Częstochowie, 28 listopada 1981, maszynopisy w zbiorach Tadeusza Solucha.

40 W. Mikusiński, *Ruch związkowy funkcjonariuszy MO w 1981 r.: zarys historii*. Warszawa 2015;

Stan wojenny i po-wojenny

Niedziela 13 grudnia 1981 roku była brutalnym końcem nadziei na pokojowe przekształcenie ustroju PRL, na zwiększenie wolności obywatelskiej i poprawę gospodarki, na polepszenie losu zwykłych Polaków. Prawo stanu wojennego zakazywało działalności związkowej, strajków, rozpowszechniania druków niezależnych. Samo posiadanie symbolu (znaczką) „Solidarności” mogło grozić represjami. W pierwszych tygodniach stanu wojennego internowano w województwie częstochowskim 48 osób, byli wśród nich mieszkańcy Myszkowa: Szymon Morawski (internowany od 13 grudnia 1981 do 5 stycznia 1982), Bogusław Samborski (od 14 grudnia 1981 do 29 kwietnia 1982) i Czesław Świerczyński (od 13 grudnia 1981 do 11 grudnia 1982), niebawem w obozie internowania znalazł się Jan Łaszek (od 18 grudnia 1981 do 10 marca 1982)⁴¹.

W niedzielę 13 grudnia odbyły się bez przeszkód zapowiedziane uroczystości święcenia sztandarów: Zakładów Cementowo-Wapienniczych „Rudniki” w Rudnikach (matką chrzestną była Anna Walentynowicz) oraz Fabryki Pras Automatycznych „Wykromet” w kościele św. Wojciecha w Częstochowie. Bp Franciszek Musiel poświęcił sztandar „Solidarności” „Wykrometu” przy udziale kilkuset pracowników, w tym także dyrektora zakładu i I sekretarza Komitetu Zakładowego PZPR. Następnego dnia strajkowano w kilku zakładach Częstochowy („Wykromet”, Spółdzielnia Pracy „Dzianilana”, Spółdzielnia Inwalidów „Anka”, Wydział Obróbki i Montażu Huty im. Bieruta), w Radomsku (ZP „Komuna Paryska”, Zakłady Przemysłu Meblowego im. Gwardii Ludowej) i w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Remontowym Energetyki w Lublińcu, żądano uwolnienia działaczy związkowych i odwołania stanu wojennego⁴².

W okresie stanu wojennego internowano w województwie częstochowskim łącznie 162 osoby, a 55 osób osądzono za działalność związkową. 1 stycznia 1982 roku bp Stefan Bareła powołał Ośrodek Duszpasterski dla Internowanych i ich Rodzin, którym kierował bp Franciszek Musiel. Organizatorką Ośrodka była Irena Makowicz i inni działacze częstochowskiego Klubu Inteligencji

W. Mikusiński, *Ruch reformatorsko-związkowy funkcjonariuszy MO w 1981 r. w garnizonach na terenie dzisiejszego województwa śląskiego (Katowice, Bielsko-Biała, Częstochowa)*, http://sfmo.ovh.org/artukul_16_05_2011.html [dostęp: 26 sierpnia 2017 r.].

41 Internowano także Józefa Lamcha z Tomiszowic (od 13 do 22 grudnia 1981) oraz z Poraja: Stanisława Brymorę (od 13 grudnia 1981 do 5 sierpnia 1982) i Stefana Jabłońskiego (od 13 grudnia 1981 do 29 kwietnia 1982), W. Rotarski, *Częstochowska lista internowanych*, „Gazeta Solidarna” 2007, nr 212-215; AIPN Ka 0220/2, Wykaz osób internowanych z województwa częstochowskiego od dnia 13 GRUDNIA 1981 r.; R. Bączyński, *34 lata temu...*

42 W. Rotarski, *NSZZ „Solidarność” Region Częstochowa...*, s. 855.

Katolickiej. W maju 1983 roku Ośrodek przekształcono w Diecezjalny Komitet Pomocy Bliźniemu, który służył pomocą prawną, finansową i rzeczową rodzinom represjonowanych, a z czasem także innym będącym w potrzebie⁴³.

Od marca 1982 roku Zbigniew Muchowicz (pracownik Politechniki Częstochowskiej) zaczął wydawać podziemny biuletyn regionalny „CDN”. Na bazie sieci jego kolportażu utworzył 30 czerwca Międzyzakładowy Komitet Koordynacyjny, składający się z przedstawicieli częstochowskich zakładów pracy. 16 grudnia 1982 roku MKK został przekształcony w Tymczasową Komisję Regionalną, a do jej składu dołączył Bogusław Samborski, stając się głównym dostawcą papieru dla biuletynu „CDN”. MKK (RKR) zorganizowała dwie duże manifestacje „Solidarności” w Częstochowie: 31 sierpnia 1982 roku i 1 maja 1983 roku⁴⁴. Bogusław Samborski kolportował na terenie Myszkowa biuletyny podziemne (głównie „CDN”, „Tygodnik Mazowsze”, jednorazowo ok. 500 egz.), przekazywał do Częstochowy zebrane składki związkowe. Zorganizował 10 listopada 1982 roku wywieszenie na kominie zakładu własnoręcznie wykonanej flagi biało-czerwonej z napisem „Solidarność”. Flagę, cały dzień widoczną w mieście, zawiesił Zenon Psonka⁴⁵.

Beznadzieję tych czasów najlepiej oddają słowa poety – Leszka Szarugi:

gdy tak siedzimy nad bimbrem

ojczyzna nam umiera

gniją w celach koledzy

wolno się kręci powielacz [...]

gdzieś niedaleko patrol

znów kogoś z nas zatrzymał

pijemy jego zdrowie

w więzieniu to mu się przyda⁴⁶

43 M. Mikołajczyk, *Władza ludowa a diecezja częstochowska...*, s. 223-239 (rozdziały opracowane przez Irenę Makowicz i Adama Banaszkievicza).

44 W. Rotarski, *NSZZ „Solidarność” Region Częstochowa...*, s. 857-863.

45 Bogusław Samborski (ur. 1954) był przewodniczącym Komisji Zakładowej w Myszkowskich Zakładach Papierniczych, członkiem Zarządu Regionu Częstochowa, członkiem prezydium Krajowej Sekcji Pracowników Przemysłu Papierniczego. Po zwolnieniu z obozu internowania był członkiem Tymczasowej Rady Regionalnej w Częstochowie (od grudnia 1982 r. do maja 1983 r.). W roku 1984 dostarczył (z Wiesławem Marszałkiem) jedną tonę papieru do podziemnej „Solidarności” w Łodzi (dla Zbigniewa Ostrowskiego). Od 1985 r. przebywa na emigracji w Australii, W. Rotarski, *Bogusław Samborski. W: Encyklopedia Solidarności*, t. 3 (w przygotowaniu); B. Samborski, *Chronologia prześladowań*, mps w posiadaniu autora.

46 L. Szaruga, *Gdy tak siedzimy*, „Wezwanie” 1982, nr 1, s. 45, liczne przedruki w prasie podziemnej.

Słowa te spopularyzowała pieśń barda „Solidarności” – Przemysława Gintrowskiego⁴⁷. Nie inaczej było w Myszkowie, tylko że tutaj nie „kręcił się powielacz”. Główną działalnością działaczy podziemnej „Solidarności” był kolportaż podziemnych biuletynów, książek, znaczków poczty „Solidarności” dostarczanych z zewnątrz. Oprócz Bogusława Samborskiego zajmowali się tym m.in. pracownicy Myszkowskich Zakładów Metalurgicznych „Mystal”: Emil Prysak, Ryszard Dudek, Adam Sroka⁴⁸, a także działacze „Solidarności” rzemieślniczej⁴⁹. W 1982 roku Służba Bezpieczeństwa odnotowała przypadki ataków na budynek Komitetu Miejskiego PZPR w Myszkowie, 29 lipca i 9 października zniszczono hasła propagandowe, 11 grudnia rzucono w niego butelką z farbą, a 31 grudnia wybito w nim szyby⁵⁰. Zachowane materiały SB wskazują, że interesowano się działalnością: Jana Bleharczuka⁵¹, Ryszarda Cisowskiego⁵², Edwarda Marka⁵³ i Czesława Świerczyńskiego⁵⁴.

W Praszce wydawano podziemny biuletyn „Wojenne Opinie” (1982-1983), w Radomsku „Fakty” (1982) i „Obserwator” (1987-1988). W Częstochowie wydawano m.in. biuletyny regionalne „CDN”, „Nadzieję”, „Impuls”, „Wytrwamy” i „Dyskurs”⁵⁵. W marcu 1985 roku w miejsce TKR utworzono Regionalną Komisję Koordynacyjną pod przewodnictwem Zbigniewa Muchowicza, skupiała ona tylko częstochowskich działaczy „Solidarności”. W Częstochowie działały ośrodki duszpasterskie skierowane dla różnych grup: Duszpasterstwo Ludzi Pracy przy parafii św. Józefa (ks. Zenon Raczyński), Duszpasterstwo Akademickie przy parafii św. Wojciecha (ks. Marian Duda) i Duszpasterstwo Rolników przy

47 Kaseta magnetofonowa: *Pamiętki – Przemysław Gintrowski*, Warszawa: 1983 (NowaKaseta nr 008).

48 Adam Sroka (ur. 1951) był rozpracowywany przez SB w ramach Sprawy Operacyjnego Rozpracowania „Baszta” (AIPN Ka 027/773).

49 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach Warty...*, s. 328.

50 *Stan wojenny w Polsce: kalendarium wydarzeń 13 XII 1981-31 XII 1982*, red. W. Chudzik, R. Cywiński, I. Kielmel, I. Marczak, Warszawa 1999, s. 357-358; AIPN Ka 027/570, SOS „Mozajka”.

51 Jan Bleharczuk (ur. 1940 r.) nauczyciel w Zespole Szkół Zawodowych w Myszkowie, w 1981 r. był przewodniczącym Międzyzakładowej Komisji „Solidarności” oświaty, w 1985 r. został zwolniony z pracy, w latach 1989-1990 był członkiem Komitetu Obywatelskiego w Myszkowie, AIPN Ka 0135/132 t. 1, SOS „Elektryk”.

52 AIPN Ka 0135/91, Kwestionariusz Ewidencyjny (KE) „Ogrodnik”.

53 AIPN Ka 027/440, SOS „Zgoda”.

54 AIPN Ka 0135/93, KE „Redaktor”.

55 W. Rotarski, *Bibliografia wydawnictw niezależnych w regionie częstochowskim 1978-1990: druki zwarte i wydawnictwa ciągłe*, „Ziemia Częstochowska” 2004, t. 31, s. 205-237.

parafii św. Barbary (bp. Franciszek Musiel). Także w Rększowicach ks. Zenon Jachimczak prowadził ośrodek duszpasterski dla rolników. Ważnym miejscem był klasztor oo. Paulinów w Leśniowie, tu spotykali się członkowie „Solidarności” rolniczej z regionu. Do klasztoru na Jasnej Górze zmierzały każdego roku we wrześniu ogólnopolskie pielgrzymki robotników i rolników. Jesienią 1988 roku ks. Marian Duda powołał Konsultę przy Wydziale Duszpasterstwa Społeczno-Zawodowego Kurii Diecezjalnej, skupiła ona przedstawicieli niezależnych organizacji społecznych miasta i regionu. W zebraniach Konsulty, które odbywały się w auli kościoła św. Wojciecha brał udział m.in. Czesław Świerczyński.

Odrodzenie Związku

Strajki w 1988 roku były sprawdzianem siły podziemnej „Solidarności”. W maju zbierano pod Jasną Górą podpisy pod listem popierającym strajkujących hutników. W sierpniu i wrześniu na pomoc górnikom strajkującym w Jastrzębiu-Zdroju zebrano w Częstochowie 374 550 zł⁵⁶. Pracownicy częstochowskiego Kombinatoru Budowlanego, pracujący na budowach w Myszkowie, na wiecu 19 sierpnia wyrazili poparcie dla strajkujących górników. „Ślemy im nasze robotnicze wyrazy solidarności” – zapisali w uchwale⁵⁷, jednocześnie zażądali w niej „przywrócenia legalnej działalności NSZZ Solidarność, widząc w tym jedyny warunek aktywizacji społecznej na rzecz wyprowadzania kraju z kryzysu”. Inne postulaty dotyczyły poprawy organizacji i warunków pracy oraz podwyżki o 10 tys. zł dla każdego pracownika. Do rozmów z dyrekcją wybrano Komitet Strajkowy, w składzie: Andrzej Juretko, Aleksander Fertacz, Zenon Nowak, Jacek Jurko i Jan Pawlik. Komitet otrzymał od wiecu pełnomocnictwa do ogłoszenia strajku. Członkowie Komitetu poddani presji kierownictwa zakładu jeszcze tym razem dali się zastraszyć i nie nalegali na realizację postulatów. Ale zmiany nadchodziły...

22 września 1988 roku powstała w Kombinacie Budowlanym pierwsza w Regionie jawna Tymczasowa Komisja Zakładowa pod przewodnictwem Józefa Urbanka, który został szefem RKK po wyjeździe Muchowicza na emigrację. 18 kwietnia 1989 roku utworzono Regionalną Komisję Wykonawczą NSZZ „Solidarność”, którą kierował Aleksander Przygodziński (z Huty „Częstochowa”). Brak było w jej składzie związkowców spoza Częstochowy.

W początkach roku 1989 odradzała się „Solidarność” w Myszkowie, na czele organizacji związkowej w Myszkowskich Zakładach Metalurgicznych

56 W. Rotarski, *NSZZ „Solidarność” Region Częstochowa...*, s. 872-873.

57 Uchwała podjęta przez pracowników KB [Kombinatoru Budowlanego] w Częstochowie, zatrudnionych na budowach w Myszkowie..., Myszków 19 sierpnia 1988, druk powiel. w posiadaniu autora.

„Mystal” stał początkowo Leopold Gondro. Kiedy został przewodniczącym Miejskiej Komisji Koordynacyjnej zastąpił go Ryszard Gruszka. W Myszkowskiej Fabryce Naczyń Emaliowanych „Światowit” przewodniczącym KZ został Zygmunt Pniak, w Myszkowskich Zakładach Papierniczych – Ryszard Musialik, w Zakładach Przemysłu Wełnianego „Wartex” – Waław Ciechański a w ZOZ-ie – Krzysztof Mieszkowski⁵⁸. W 1989 roku zaczęto wydawać własne biuletyny związkowe: „Biuletyn Informacyjny” w Myszkowskich Zakładach Papierniczych i „Serwis Informacyjny” w „Mystalu”. Tego roku odradzał się także NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”. 5 lipca 1989 roku powołano Tymczasową Radę Wojewódzką pod przewodnictwem Ryszarda Cisowskiego.

Dla wyłonienia kandydatów strony „solidarnościowej” w wyborach do Sejmu PRL i Senatu utworzono w Częstochowie Regionalny Komitet Obywatelski. RKO powstał, przy aktywnym udziale ks. Mariana Dudy, 8 kwietnia 1989 roku na zebraniu Konsulty. Komitet pod przewodnictwem prof. Janiny Ujmy składał się wyłącznie z działaczy częstochowskich, wydał dwa numery „Częstochowskiego Kuriera Wyborczego”. W kwietniu powstał też Komitet Obywatelski w Myszkowie. Organizatorem i przewodniczącym Komitetu był Czesław Świerczyński. Do aktywnych członków należeli między innymi: Urszula Bauer, Jan Bleharczyk, Waław Ciechański, Bogusław Cygankiewicz, Zbigniew Kotowicz, Jerzy Madejski, Bolesław Malicki, Eugeniusz Mazanek, Krzysztof Mieszkowski, Maria i Ryszard Motyl, Lucjan Pluta, Anna Sitek, Józef Śpiołek, Tadeusz Stępiński, Kazimierz Świniarski i Ryszard Torbus⁵⁹. W pierwszej turze wyborów (4 czerwca 1989 roku) wszyscy kandydaci Regionalnego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Częstochowie zdobyli mandaty: poseł Jarosław Kapsa oraz senatorzy Andrzej Machalski i Andrzej Rozmarynowicz.

W grudniu 1989 roku Region Częstochowski NSZZ „Solidarność” obejmował całe województwo częstochowskie, w tym wszystkie zakłady Myszkowa. Delegatami na II Walne Zebranie Delegatów Regionu zostali:

- z Myszkowskich Zakładów Metalurgicznych „Mystal” – Stanisław Adamczyk, Stefan Dziuk, Krzysztof Giewoń, Ryszard Gruszka, Henryk Hytry, Zbigniew Kotowicz, Lesław Oleksiak, Mirosława Picheta, Jerzy Stańczyk, Ryszard Szularz, Ryszard Torbus, Andrzej Zwoliński,
- z Myszkowskich Zakładów Papierniczych – Zbigniew Korpus, Czesław Łabuś, Mieczysław Olech, Halina Szczepańczyk,

58 K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkciem, *Po obu stronach War-ty...*, s. 336.

59 Tamże, s. 337.

- z Myszkowskiej Fabryki Naczyń Emaliowanych „Światowit” – Marek Konieczny, Leon Listwan, Jerzy Pasek,
- z ZOZ Myszków – Janina Hojka, Krzysztof Mieszkowski,
- z Zakładów Przemysłu Wełnianego „Wartex” – Wacław Ciechański.

9 grudnia 1989 roku zebrało się w Częstochowie II Walne Zebranie Delegatów Regionu, które wybrało w skład Zarządu Regionu: Ryszarda Gruszkę i Czesława Łabusia, a do Regionalnej Komisji Rewizyjnej – Stefana Dziuka⁶⁰.

W październiku 1989 roku w miejsce RKO powstał Częstochowski Komitet Obywatelski (przew. Jerzy Zajęc) oraz Federacja Komitetów Obywatelskich Województwa Częstochowskiego, pod przewodnictwem Janiny Ujmy. W składzie Federacji był m.in. Czesław Świerczyński. Od października 1989 roku w pracach Wojewódzkiej Rady Narodowej brali udział obserwatorzy z Myszkowa: Ryszard Cisowski („Solidarność” Rolników Indywidualnych), Włodzimierz Stempel („Solidarność” Myszkowskich Zakładów Metalurgicznych) i Krzysztof Mieszkowski („Solidarność” ZOZ)⁶¹. Obserwatorami w pracach Miejskiej Rady Narodowej w Myszkowie byli: Czesław Świerczyński (Komitet Obywatelski) i Lucjan Pluta („Solidarność” RI). W wyborach do Rady Miejskiej przeprowadzonych 27 maja 1990 roku zwycięstwo odnieśli kandydaci Komitetu Obywatelskiego i NSZZ „Solidarność”, którzy zdobyli 23 mandaty. W czerwcu wybrano Ryszarda Gruszkę (NSZZ „Solidarność”) przewodniczącym Rady Miejskiej a Tadeusza Stępińskiego (KO) burmistrzem miasta Myszkowa⁶².

Bibliografia

I. Archiwa

1. Archiwum Zarządu Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność” w Katowicach
- Z. 46, Materiały na I Walne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” Województwa Katowickiego, Lista delegatów na Walne Zebranie Regionu.
2. Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Oddział w Katowicach
- Ka 00208/1, t. 1, Dziennik rejestracyjny.

⁶⁰ Wykaz delegatów na II Walne Zebranie Delegatów Region Częstochowa, mps w posiadaniu autora.

⁶¹ Lista obserwatorów – WRN Częstochowa, 4 października 1989 r., mps w posiadaniu autora.

⁶² K. Miroszewski przy współpracy z J. Durką, M. Nitą i ks. J. Związkim, *Po obu stronach Warty...*, s. 347.

Ka 027/212, SOS „Baza I”.
Ka 027/213, SOS „Technik”.
Ka 027/216, SOS „Odważny”.
Ka 027/440, SOS „Zgoda”.
Ka 027/570, SOS „Mozajka”.
Ka 027/773, SOR „Baszta”.
Ka 0135/91, KE „Ogrodnik”.
Ka 0135/93, KE „Redaktor”.
Ka 0135/132 t. 1, SOS „Elektryk”.
Ka 0220/2, Wykaz osób internowanych z województwa częstochowskiego od dnia 13 grudnia 1981 r.

3. Archiwum prywatne Tadeusza Solucha

Protokół z zebrania Komitetu Założycielskiego NSZZ Rzemiosła „Solidarność” w Myszkowie, [10 czerwca 1981], mps.
Protokół z zebrania sprawozdawczo-wyborczego NSZZ „Solidarność” Indywidualnego Rzemiosła w Myszkowie, 6 października 1981, mps.
Protokół Regionalnego Walnego I Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” w Częstochowie, 28 listopada 1981, mps.

4. Archiwum prywatne Wojciecha Rotarskiego

Lista obserwatorów – WRN Częstochowa, 4 października 1989 r., mps.
Protokół z zebrania Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” miasta Myszkowa odbytego w dniu 7 stycznia 1981 r., rkps.
Protokół ze spotkania przedstawicieli Zakładowych Komitetów Założycielskich NSZZ (Komitetów Robotniczych) regionu częstochowskiego, jakie odbyło się 28 września 1980, rkps.
Wykaz delegatów na II Walne Zebranie Delegatów Region Częstochowa, mps.
Uchwała podjęta przez pracowników KB [Kombinatu Budowlanego] w Częstochowie, zatrudnionych na budowach w Myszkowie..., Myszków 19 sierpnia 1988, druk powiel.

II. Dokumenty opublikowane

Dokumenty Komitetu Obrony Robotników i Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR” (1994), oprac. A. Jastrzębski, Warszawa, Londyn.
Karta Praw Robotniczych, „Robotnik” 18 lipca 1979, nr 35.

Rocznik statystyczny województwa częstochowskiego 1981 (1981), Częstochowa.

Szaruga L. (1982), *Gdy tak siedzimy*, „Wezwanie”, nr 1, s. 45.

III. Wspomnienia

Bączyński R., *34 lata temu też była niedziela...*, <http://gazetamyszkowska.pl/artukul/34-lata-temu-tez-byla-niedziela> [dostęp: 26 VIII 2017 r.].

Paczkowski A., Friszke A. (2008), *Niepokorni. Rozmowy o Komitecie Obrony Robotników*, Kraków.

Prysak E., *Życiorys*, 8 I 2015, mps.

Relacja Jana Blecharczyka z 15 grudnia 2016 r.

Samborski B., *Chronologia prześladowań*, mps.

IV. Opracowania

Boniecki A. (1979), *Budowa kościołów w diecezji przemyskiej*, Paryż.

Durka J. (2014), *Historia powstania parafii w Myszkowie-Mijaczowie*, [w:] *Język doświadczenia religijnego*, t. VI, red. G. Cyran, E. Skorupska-Raczyńska, Gorzów Wielkopolski.

Friszke A. (2014), *Rewolucja Solidarności 1980-1981*, Kraków.

Gębka S. (2002), *Nawiedzenie Matki Bożej w diecezji częstochowskiej 1979-1980*, Częstochowa.

Mikołajczyk M. (2000), *Władza ludowa a diecezja częstochowska*, Częstochowa.

Mikusiński W. (2015), *Ruch związkowy funkcjonariuszy MO w 1981 r.: zarys historii*, Warszawa.

Mikusiński W., *Ruch reformatorsko-związkowy funkcjonariuszy MO w 1981 r. w garnizonach na terenie dzisiejszego województwa śląskiego (Katowice, Bielsko-Biała, Częstochowa)*, http://sfmo.ovh.org/artukul_16_05_2011.html [dostęp: 26 sierpnia 2017 r.].

Miroszewski K., Durka J., Nita M., Związek J. (2010), *Po obu stronach Warty. Zarys dziejów Myszkowa*, Myszków.

Rotarski W. (2004), *Bibliografia wydawnictw niezależnych w regionie częstochowskim 1978-1990: druki zwarte i wydawnictwa ciągłe*, „Ziemia Częstochowska”, t. 31.

- Rotarski W. (2005), *Strajki w Częstochowie, tworzenie Solidarności*, „Życie Częstochowskie”, 2-4 IX, nr 171.
- Rotarski W. (2007), *Częstochowska lista internowanych*, „Gazeta Solidarna”, nr 212-215.
- Rotarski W. (2010), *NSZZ „Solidarność” Region Częstochowa*, [w:] *NSZZ „Solidarność”, t. 6 Polska południowa*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa.
- Rotarski W. (2013), *Zanim nastąpiła Solidarność w Częstochowie*, „Gazeta Solidarna”, nr 288-289.
- Rotarski W. (2014), *Zanim nastąpiła Solidarność w Częstochowie*, „Gazeta Solidarna”, nr 292.
- Rotarski W., *Bogusław Samborski*, [w:] *Encyklopedia Solidarności*, t. 3 (w przygotowaniu).
- Stan wojenny w Polsce: kalendarium wydarzeń 13 XII 1981-31 XII 1982* (1999), red. W. Chudzik, R. Cywiński, I. Kielmel, I. Marczak, Warszawa.
- Wilczok K. (2013), *Międzyzakładowy Komitet Założycielski Katowice NSZZ „Solidarność” w otoczeniu społeczno-kulturowym regionu (1980-1981)*, „Szkice Archiwalno-Historyczne”, nr 10.

